

Božidar Nagy

NAČELA I METODE ODGOJNOG RADA IVANA MERZA

Apostolska aktivnost Ivana Merza nije se odvijala stihijski, na nekontroliran način, bez plana. Ivan je imao jasan cilj prema kojemu je usmjeravao sav svoj rad. Već iz gesla koje je Ivan dao Hrvatskom orlovskom savezu prilikom njegova osnivanja vidi se njegov apostolski program, sažet u tri jednostavne, ali značajne riječi: Žrtva-Euharistija-Apostolat.* Mnogo godina kasnije pisat će Marica Stanković o tome geslu, koje je preuzela mladež i nakon Ivanove smrti u križarskoj organizaciji.

»Žrtva, Euharistija, Apostolat! Naša lozinka! To je naša plemićka povelja! List naše slobode . . . Baština jednog sveca. Jer Merz je odabrao tu lozinku. Tri mala slova . . . Jesu li kadra ispuniti čitav jedan život? Ispunila su. Ne jedan, već tisuće mladih života u Hrvatskoj.«²

U ovome bismo referatu željeli prikazati ciljeve, sadržaje i metode Ivanova apostolskog rada. To, nažalost, neće biti moguće u cijelom opsegu jer su materijal i građa koji nam stoje na raspolaganju veoma opširni. Zato ćemo se ograničiti samo na ono najhitnije iz Ivanove bogate idejne baštine i njegovih apostolskih ostvarenja.

Ciljevi odgojnog rada

Analizirajući Ivanov odgojni rad, kao i ono što je s tim u vezi napisao, možemo uočiti nekoliko ciljeva prema kojima je bila usmjerena Ivanova apostolska djelatnost: jedan konačni i tri posebna ili posredna

¹ J. VRBANEK, *Vitez Kristov Ivan Merz*, str. 104.

² M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 89.

Nadnaravne, eshatološke vrijednosti jesu na prvom mjestu u Ivanovu radu. U mnogim prilikama naglašava nadnaravni cilj orlovske organizacije, kojoj je bio na čelu kao idejni vođa. Razmišljajući pod duhovnim vježbama o grijehu kao najvećem i jedinom zlu protiv kojeg se treba boriti veli: »I orlovska organizacija ima zadaću da uništava grijeh. Ako se ne postigne da članovi budu bez smrtnoga grijeha, sva je organizacija besmislena jer čemu čovjeku sav svijet ako gubi onaj cilj radi kojeg je stvoren... Da uzmognu svi članovi upoznati što bolje cilj za koji su stvoreni — laudare, revereri, servire Deum (hvaliti, štovati, služiti Bogu) — orlovska bi im organizacija iskazala najveće dobročinstvo ako bi za njih priređivala duhovne vježbe.«³

U pismu jednom svećeniku naglašava Ivan kako orlovska organizacija raspolaže najboljim sredstvima da ostvari cilj svake katoličke organizacije, tj. da »ujedini na zemlji što veći broj osoba s euharistijskim Isusom da bi u što većem broju uskrsnuli s njime nerazdruživo sjedinjeni u Vječnosti«.⁴

Svega mjesec dana prije smrti piše Ivan drugom svećeniku ove značajne riječi: »Uvjeren sam da je orlovstvu osiguran siguran i veoma velik uspjeh u našem narodu ako se bude i dalje polagala prva i najveća pažnja na duhovne i vrhunaravne vrednote pri uzgoju članstva i javnom radu. Ne bude li se to činilo, bolje je da propadne.«⁵

Već iz tih nekoliko citata jasno je koliko je Ivanu bilo stalo da mlade s kojima je radio uputi prema pravim vrijednostima života. No da bi ostvario taj cilj, Ivan poznaje određene etape, posredne ciljeve, koji upućuju prema onom konačnom. To je u prvom redu jedinstvo s Crkvom, potom ostvarivanje ljudske i kršćanske zrelosti i usmjerenje prema apostolskom angažmanu.

Kako veliku ulogu je Igrala Crkva u Ivanovu životu, bilo je istaknuto i obrađeno u prethodnim predavanjima. Iz te svijesti što je Crkva i koju ulogu ona ima u našem životu I postignuću našega spasenja proistječe Ivanovo nastojanje da svoje odgajanike što više privede jedinstvu s Crkvom, u čemu je, kako je poznato, on savršeno prednjačio. Ivan je svjestan da katolički rad koji nije u jedinstvu s Crkvom i s njezinom hijerarhijom nije blagoslovljen I nema vrijednosti ukoliko želi biti »katolički« rad. I odatle njegovo inzistiranje oko provedbe Katoličke Akcije, koja je u svojoj biti »suradnja laika u hijerarhijskom apostolatu Crkve«. Kako je Ivan sam prakticirao to jedinstvo s Crkvom, svjedoče i brojne zgodice, od kojih nam jednu donosi Ivanov prijatelj D. Ivan je pošao na Hvar da osnuje odgranak orlovskog društva. Kad je njegov prijatelj došao, Ivan nije još ništa učinio. Na njegovo iznenađenje Ivan mu je

³ I. MERZ, *Put k suncu*, Zagreb 1978, str. 43.

⁴ I. MERZ, *Pismo svećeniku*, 26. IV. 1926., Arhiv, F 24/1.

⁵ I. MERZ, *Pismo fra Krešiću Pandžiću*, 11. IV. 1928, Arhiv, F 52/33.

odgovorio: »Lako je osnovati orlovsko društvo, ali treba prije u okolinu koja će to društvo podržavati unijeti smisao za crkveni apostolat i duh Katoličke Akcije. Ja sam to pokušao time da sam živim pojačanim duhovnim životom... i razgovaram o svemu samo pozitivno u duhu Crkve.«* Ivanov prijatelj potom nadodaje kako je Ivan upravo takvim načinom gotovo na juriš osvojio Hvar.

Značajno je i jedno Ivanovo pismo upravljeno Biskupskoj konferenciji 1926. god., u kojem ističe plodonosnu vrijednost jedinstva s Crkvom preko hijerarhije. Tu između ostaloga veli:

»Mi smo osjetili da je potpuna ovisnost naše organizacije od posvećene Hijerarhije, koju mi potpomažemo našim socijalnim apostolatom za nas postala vrelom neizrecivog blagoslova Božjega. Tim što smo izravno ovisni jedino od naših duhovnih poglavara, postali smo dionicima onih nadnaravnih plodova, kojima Spasitelj obdaruje nasljednike Apostola.«'

Drugi posredni cilj koji Ivan želi ostvariti u svome odgojnom radu jest: dovesti mlada čovjeka do potpune ljudske i kršćanske zrelosti. O tome nam u prvom redu svjedoči njegova redakcija »Zlatne knjige«, priručnika orlovske organizacije. Svoje ideje, međutim, o tome sintetički je iznio u dva svoja članka »Iz suvremene duhovne pastve«[^] i »Katoličkim roditeljima«', gdje jasno pokazuje do koje visine kani dovesti mlade orlove i što od njih očekuje. Poseban naglasak stavlja Ivan na moralnu izgrađenost svakog pojedinca jer je potpuno uvjeren da su »jedino ovako odgojene ličnosti kadre socijalno-apostolski djelovati«.*"

Treći cilj Ivanova odgojnog rada usko je povezan s prethodna dva, a to je bilo njegovo nastojanje da od cijele orlovske organizacije i od svakog pojedinog njezinog člana učini Kristove apostole. U Ivanovoj koncepciji Hrv. orlovski savez nije bio samo gimnastičko-odgojna organizacija, nego je trebao postati apostolska organizacija, što je njegovom zaslugom i bio. Taj je cilj Ivan jasno formulirao u nacrtu jednog svoga predavanja o narodnom kolu. Odmah na početku on postavlja jasne ideje:

»Katolički socijalni apostolat jest cilj koji orlovstvo hoće ostvariti. Apostolat se orlovstva proteže na sve grane privatnoga, kao i javnoga života; ono hoće da Krist zakraljuje u dušama pojedinih ljudi, da zakraljuje u našim obiteljima, u cijelom društvenom životu, u svim njegovim pojedinostima.«**

« D. ZANKO, »O Božjem čovjeku«. *Nedjelja* 21 (1929) 14.

7 D. ZANKO, »Svjetlo na gori«, *Orlovska straža* 6 (1928) 165.

«Vidi: *Franjevački vjesnik* 6 (1928) 161–167.

» Vidi: *Nedjelja* 18 (1925) 1–2.

1» I. MERZ, *Put k suncu*, str. 44.

" *Ibid.*, 152.

Iz dosad iznesenoga vidi se jasan profil Ivanova odgojnog rada. Onaj posljednji, nadnaravni cilj Ivan će u raznim prilikama različito formulirati, ali će to uvijek biti ista stvarnost izražena analognim riječima: Kraljevstvo Božje, jedinstvo s Bogom, privoditi ljude k Isusu, vječno spasenje duše itd. Da bi ostvario taj posljednji cilj, za Ivana nema drugog puta nego kroz Crkvu. Samo u vjernosti i poslušnosti hijerarhiji i slijedeći što nam ona nalaže i pruža moguće je ostvariti puninu kršćanskog života ovdje i stići do eshatološke punine. Sastavni dio Ivanova odgojnog nastojanja jest dovođenje mladog čovjeka do ljudske i kršćanske zrelosti da bi onda mogao postati Kristovim apostolom, kao što je to trebala biti i stvarno je bila i cijela organizacija. Treba napomenuti da niti Ivan sam u svome radu nije djelovao apostolski da bi možda zadovoljio svoje potrebe za aktivnim radom ili da postigne kakve ovozemne ciljeve. Kao što je i sam bio, tako je želio da i druge osposobi za apostole, za osvajače i radnike za Kristovo Kraljevstvo.

Ta četiri odgojna cilja, koja jasno proizlaze iz Ivanova odgojnog rada, jesu međusobno usko povezana te sa sadržajima i metodama njegova rada čine jedno organsko jedinstvo dobro strukturirano pa je zato i njegovo ostvareno djelo na polju katoličkog odgoja imalo onu arhitektonsku, granitnu čvrstoću koja traje.

Sadržaji u odgojnom radu

Iz analize obilja materijala koji nam je Ivan ostavio u svojoj pisanjoj ostavštini sadržaje koje Ivan obrađuje i upotrebljava u svome odgojnom radu možemo razvrstati u dva velika dijela: teološko-eklezijalni sadržaji i oni s područja kršćanskog morala.

a) Teološko-eklezijalni sadržaji

Ne po učestalosti, nego po važnosti koju ima kod Merza na prvo mjesto bismo mogli staviti temu »Krist Spasitelj u Euharistiji«. Brojna mjesta u Ivanovu dnevniku pokazuju kako je već od svojih mladih dana bio privučen euharistijskom životu. I taj euharistijski žar sve se više rasplamsavao u njegovoj zreloj dobi. I kao što je sam živio dubokim euharistijskim životom (svakodnevna sv. pričest, česte adoracije, pohodi), tako je isto tražio i od svojih odgajnika. Ivan nam, istina, nije ostavio poseban traktat o Euharistiji, ali brojna mjesta u njegovu književnom opusu u kojima govori o Euharistiji pokazuju koju je ulogu Euharistija imala u njegovu životu i odgojnom radu. Ovdje bismo citirali samo jedan njegov značajniji tekst iz predavanja »Krist Kralj Orlova«:

»Isus je Kralj cijele orlovске organizacije... A gdje je taj naš Kralj? Kralj se orlovstva nalazi u našim crkvama u svetohraništu. Pre-sveta Euharistija jest naš Kralj. Nije čudo da svaki pravi Orao ide često

na razgovor svome Kralju . . . Naš je Kralj u svetoj Pričesti nepomičan, ali Orlovi su Njegovo tijelo — Njegove ruke i noge — i oni provode i stvaraju ona uzvišena djela apostolata na koja ih njihov slavni Euharistijski Kralj upućuje u skrovitosti i tišini njihova srca. Pravi naraštajac ljubi Kralja Orlova; on vrlo često na jedno pet minuta ide k Njemu na savjetovanje i razgovor ... «12

No Ivan nije tražio od svojih odgajanika samo pohode i adoraciju nego i čestu sv. Pričest. Njegova je zasluga bila da je u orlovsku organizaciju uvedena za sve članove mjesečna sv. pričest, kako je to Ivanovim nastojanjem umetnuto i u »Zlatnu knjigu«. Za njega sv. Pričest, i to dnevna spada među »najsigurnija sredstva za očuvanje čistog života«. * Ona je »najjače sredstvo« za napredak u duhovnom životu; ona je »vatra, koja u nama pali rđe grijeha i daje život našoj duši... Ona nas vodi k vrhuncu kršćanske savršenosti, pravog nutarnjeg života. Ona je naša prva radost na zemlji; po njoj već postajemo dionicima buduće nebeske slave.«

Euharistiju Ivan ne odvaja od *liturgije*, koja je bila privilegirani objekt Ivanovih kateheza, obljubljen tema njegovih članaka i predavanja. Od brojnih njegovih članaka koje je napisao o liturgiji napomenimo ovdje samo seriju članaka objavljenih u »Posestrimstvu«, koje možemo smatrati njegovim malim liturgijskim tečajem za čitatelje tog lista za žensku mladež. " Od svih članaka koje je napisao o liturgiji možda je najznačajniji u odgojnom smislu »Duhovna obnova po liturgiji«, u kojem daje čitatelju program kako od liturgije napraviti izvor svoga duhovnog života. Sav program svodi na tri savjeta, koje onda detaljno razrađuje: 1. svaki dan čitati duhovno štivo da bi se mogli bolje razumjeti liturgijski tekstovi; 2. dnevno meditirati na temelju misala; 3. ne prisustvuj misi a da se i ne pričestiš. *

Kad se pogleda stvarno kazalo u knjizi Ivanovih odabranih tekstova »Put k Suncu«, uočiti će se da je »Crkva« riječ koja najčešće dolazi u Ivanovim spisima. Kako je o Crkvi bilo dosta govora u prijašnjim predavanjima, to ćemo se ovdje zadovoljiti samo konstatacijom da je ta tema bila najčešći predmet Ivanovih pouka i nastojanja da i drugi shvate i žive što je on živio kad je riječ o toj duhovnoj stvarnosti. Što je Crkva značila za Merza, možda je najjasnije izrazio njegov prijatelj D. Ž.: »On je tako organski, duhovno nosio Crkvu u svome biću da joj se osjećao živom česti... Sva njegova duša to je bila ljubav za Crkvu, ljubav u Crkvi. Od svih koji su došli k njemu da makar nikodemski nešto čuju i vide, u bezbroj varijanata je tražio, da se prenesu u misterij Crkve.«

12 I. MERZ, *Kralj Orlova*, Arhiv, F 27/7.

13 B. NAGY, *Borac s bijelih planina*, Zagreb 1971, str. 273.

14 I. MERZ, »Unutarnja snaga kongregacije«, *Katolički list* 51 (1923) 619.

15 Vidi: *Put k Suncu*, str. 12.

16 Usp. *Put k Suncu*, str. 53—58.

17 D. ŽANKO, »Duša dra Ivana Merza«, *Život* 19 (1938) 244.

I zato je veoma značajno da prijeratni »Život« o 10. obljetnici Ivanove smrti iz pera urednika u uvodniku ovako izražava ulogu koju je imao taj mladi 32. godišnji katolički intelektualac u Hrvatskoj: »Da, Ivane, ti si providencijalni čovjek Hrvatske. Po tebi je Gospodin Hrvatskoj... konkretno otkrio i otkriva svu vitalnu realnost Crkve Kristove... Otkrio si, Ivane, omladini Hrvatske... Crkvu život Tijelo Kristovo, otkrio si središnju osnovnu stvarnost Crkve: Crkvu-Krista.«**

Usko povezano s temom Crkva jest njegovo inzistiranje na proučavanju crkvenih dokumenata, napose papinskih enciklika. Ne samo da ih je sam prostudirao, i to sve one važnije počevši od Leona XIII. pa nadalje, nego je od svojih odgajanika to Issto tražio pa je na svojim susretima i predavanjima često obrađivao enciklike i crkvene dokumente. Njegov prijatelj opisuje to veoma slikovito: »Enciklike, enciklike! Samo su lepršale oko naših ušiju poput lastavica ... Zrak najednom postao prepun enciklika. Sve se počinjalo i svršavalo njima. I dobri, siromašni radnici i šegrti, i oni su znali za enciklike i njima je gorjelo srce, dok im je govorio iz njih i po njima ... Nastala je u historiji hrvatskog katolicizma jedinstvena enciklikološka prepirka i utakmica. Merz prijateljima dariva enciklike Leona XIII., puni stupce »Života«, »Katoličkog lista«, »Nedjelje«, »Mladosti«, »Za vjeru i dom«, »Katoličkog tjednika« citatima i prijevodima.«**

Poznata je stvar da je Merz bio veliki štovatelj *Marije* i širitelj njezina štovanja u srcima mladih. Posebno nastojanje u tom smislu pokazao je u svojim brojnim člancima o Lurdu objavljenim po raznim časopisima, kao i u svojim predavanjima o Lurdskoj Gospi koja su redovito bila praćena dijapozitivima. Lurd za njega uvijek ima apologetsku vrijednost. Prikazuje ga tako da njime, kao i svime što se ondje događa pokaže istinitost katoličke vjere. U tom smislu je shvatljiva njegova oštra i opširna kritika Zolinog romana »Lurd«, koji se tih godina pojavio i u hrvatskom prijevodu.^" Ivan se ne zaustavlja toliko na literarnoj kritici koliko na razotkrivanju falsificiranja povijesnih činjenica koje je Zola, nažalost, unio u svoj roman. Osim apologetske vrijednosti Lurda Ivan u svome odgojnom radu često postavlja Mariju za uzor mladima, njezinu čistoću i harmoniju duše^*, potiče na pobožnost i molitvu sv. krunice, u čemu i sam prednjači primjerom.^"

b) Sadržaji iz kršćanskog morala

Opširno područje koje je zaokupljalo Ivanovu pažnju i interes u apostolsko-odgojnom radu bio je kršćanski moral. U prvom redu Ivan

18 S. POGLAJEN, »Providencijalni čovjek Hrvatske«, *Život* 19 (1938) 244.
1» D. ŽANKO, nav. čl., str. 255.

20 Usp.: I. MERZ, »Zolin Lurd«, *Hrvatska Prosvjeta* 7 (1923) 316–329.

21 Usp.: I. MERZ, »Marija i tjelovježba«. *Mladost* 8–9 (1924) 139–141.

22 Usp.: J. VRBANEK, nav. dj., str. 208–212.

se stavlja u službu obrane kršćanskih moralnih principa i u javnom i u privatnom životu. To mu je bila tema mnogih spisa i predavanja. Jedan od najboljih poznavalaca Ivanova života izražava to ovako: »Ako je itko kod nas snažno i praktički zahvatio u kompleksnost suvremenog života to je bio dr Ivan Merz.«²³ Nije bilo gotovo niti jednog moralnog problema koji Ivan ne bi dotaknuo, osvijetlio i riješio u svjetlu nauke Crkve. I premda je bio mlad, ipak je u svim tim pitanjima tako zrelo sudio i nastupao s tolikom mudrošću »da je među Orlovima i Orlicama bio neke vrste autoritet u suvremenim ćudorednim pitanjima.«²⁴*

Dovoljno je samo pogledati bibliografiju objavljenih Ivanovih članaka da se vidi koliko je pažnje posvećivao kršćanskom moralu. No još vise ima neobjavljenog materijala sačuvanog u njegovoj ostavštini, bilo da se radi o nacrtima članaka ili predavanja ili već o gotovim studijama, spremnim za tisak. Njegov opširan arhiv od 56 fascikala ima pet posebnih koji sadržavaju materijale i dokumente o pojedinim moralnim problemima, a nose naslove: 28. Moralne direktive orlovstva; 29. Moral; 30. Moda, ples itd.; 31. Kazalište, kino; 32. Koedukacija. Mnogo materijala o tim problemima Ivan je narućivao izvan domovine, gdje god je, naime, vidio ili čuo da koji biskup o tome piše. Tako su mu npr. nakon njegove smrti došli materijali iz Kanade.

Ivan je bio veoma radikaln i dosljedan kad je bio u pitanju moralni život kršćanina. Sintezu njegova gledanja na problematiku suvremenog života pod moralnim vidom imamo veoma lijepo izraženu u pismu Marici Stanković.²⁵

Naveduno sada ukratko glavnije moralne teme koje Ivan studira, obrađuje, o kojima piše i nastoji ih provesti u svome odgojnom radu.

Jedno od glavnih Ivanovih nastojanja na području moralnog apostolata bilo je da kod mladeži odgoji smisao za one moralne vrijednosti koje se odnose na ljubav, čistoću i seksualnost. Njegova knjižica »Ti i ona«, namijenjena zrelijoj muškoj omladini, najznačajniji je dokument s toga područja.

S tim usko povezano jest i Ivanovo nastojanje za formiranje kršćanskih stavova u pitanjima mode i plesa. O tome piše Marica Stanković: »Uopće čitavu borbu protiv nećedne mode unutar naših redova počeo je zapravo dr. Merz. On je to smatrao jednim od svojih najvećih životnih zadataka. Neprestano je proućavao to pitanje, istraživao kako je u drugim katolićkim zemljama, tražio crkvene smjernice u tom pravcu.«²⁶ Svoje ideje o odijelu i modi Ivan je veoma jasno iznio u članku »Krijesnica«, objavljenom nakon njegove smrti. U njemu prikazuje kako naše odijevanje mora biti izraz nutarnje ljepote duše koja je zaodjenuta Božjom milošću.²⁷*

23 D. KNIEWALD, *Ivan Merz — život i djelovanje*, Zagreb 1932, str. 170.
24 *Ibid.*

25 »Iz znaćajnijih pisama dra Ivana Merza«, *Život* 19 (1938) 294—298.

26 M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 126.

*«aUsp.: I. MERZ, »Krijesnica«, *Za vjeru i dom* 4—5 (1930).

S istim marom Ivan proučava, piše i govori o problemu plesa. Nije protiv plesa, ali da bude sve u granicama kršćanskih moralnih osjećaja. Piše brošuru »Katolici i novi plesovi«, a u članku »Narodno kolo« pokušava staviti ples u vezu s nadnaravnim vrijednostima.^1

S istom vještinom bavi se problemima lošeg utjecaja tiska i filma na omladinu i zalaže se da bi u cenzuru za film trebali ući predstavnici Crkve, koji će sa stanovišta Crkve prosuđivati koji se filmovi preporučuju, odnosno ne preporučuju za gledanje.^2

Kako se u orlovstvu gajila glazba, Ivan izrađuje studiju »Glazba i katolicizam«, koja je do danas još ostala u rukopisu. U njoj detaljno obrađuje problem glazbe, kao i njezine reperkusije na moralno područje.

Tjelovježba je bila glavna vanjska aktivnost kojom su se Orlovi bavili. I da se ona ne bi izrodila u sportski materijalizam, Ivan i ovdje zahvaća, piše članke i izrađuje veoma opširnu studiju »Tjelesni uzgoj u svjetlu Katoličke Crkve«, kojom želi tjelovježbi dati uzvišeniji smisao i povezati je s nadnaravnim vrijednostima. Koji je cilj tjelesnog odgoja, Ivan definira ovako: »Tjelesni uzgoj treba da suzbije lijenost i da učini tijelo sposobnim i spremnim da se stavi u službu Kraljevstva Kristova na zemlji.«^3

Ivan se bavio i problemom političke angažiranosti katolika. Opće je poznat njegov stav za izvanpolitičko djelovanje katoličkih organizacija, za koji se zalagao i uz cijenu osobnih žrtava, ali je s druge strane isto tako zastupao da je dužnost katolika kao člana svoga naroda i da se politički angažira za dobrobit svoga naroda i vođen kršćanski formiranom svojom savješću. Spomenimo ovdje samo njegov opširan rukopis »Načela katoličke političke akcije«. U njemu je sabrao citate iz crkvenih dokumenata te razne izjave biskupa, teologa, katoličkih stručnjaka i političara o problemu angažiranosti katolika u javnom životu.

Studira i problem žene i njezine uloge u društvu pa o tome piše članke^4, a u brošuri »Junački život sv. Ivane od Arka«, namijenjenoj članicama orličke organizacije, Ivan daje jasne principe koji je poziv žene i kako se treba angažirati u obitelji, društvu i Crkvi. Kako su same djevojke i žene shvaćale njegove interverte na području problematike ženskog pitanja, najbolje svjedoči serija članaka Marice Stanković pod naslovom »Vitez ženske časti«, objavljenih o 10. godišnjici Ivanove smrti u časopisu »Za vjeru i dom«^5, kao i brojna mjesta gdje spominje Merza u svojoj knjizi »Mladost vedrine«.

27 Usp.: I. MERZ, *Put k Suncu*, str. 152–156.

s» KRIŽARICA, »Na filmskoj skupštini«, *Za vjeru i dom* 5 (1938) 83.

*« I. MERZ, »Tjelesni uzgoj omladine«, *Katoličkitjednik* 8 (1928) 5.

80 Usp.: I. MERZ, *Put k Suncu*, str. 17 i 18.

Usp.: *Za vjeru i dom*, 9 – 12 (1937) 139 – 141; 157 – 159; 176 – 177; 198 – 202.

» Usp.: M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 66, 83, 126.

Ivan daje i načela za ispravno rodoljublje i definira u čemu se ono sastoji, i to u članku koji izlazi iz tiska neposredno nakon njegove smrti. Veli da se pravi rodoljub ne brine samo za tjelesno dobro svojih sunarodnjaka, nego najprije za njihovo duhovno dobro, tj. da duša njegove braće ne bude u smrtnome grijehu. »Prema tome se pravo rodoljublje ne smije zaustavljati na ovoj zemlji, već ono mora gledati u vječnost.«³

Sve dosad navedeno pokazuje širinu Ivanova duha, kao i svestrano nastojanje da zahvati u svu problematiku s kojom se mladi kršćanin susreće, kao i da je osvijetli kršćanskom naukom i pokaže rješenja u svjetlu kršćanskih načela. Svaka od tih tema zasluživala bi posebnu i opširnu obradu zbog obilja materijala koji je Ivan o tome napisao i ostavio. Kratkoća vremena ograničila nas je te smo samo naznačili glavne teme kojima se Merz bavio i koje bez sumnje zaslužuju daljnji studij i proučavanje.

Metodologija Ivanova odgojnog rada

Kao i za duhovnost, tako isto i za metode u odgojnom radu može se za Merza ustvrditi da se ne udaljuje od onoga što Crkva preporučuje i zahtijeva od onih koji žele raditi pod njezinim vodstvom za Kraljevstvo Kristovo u srcima mladih. Moglo bi se onda prigovoriti da Merz nije donio ništa originalno, odnosno u čemu se sastojala originalnost njegova rada. Sastojala se upravo u dosljednosti i savjesnosti kojom je provodio u djelo sve što je Crkva davala i preporučivala svojim odgojiteljima. Tri su opća principa odakle Ivan crpi metode za svoj rad: duhovna formacija za apostolat, liturgija i načela Katoličke Akcije. Osim njih navest ćemo i neke važnije konkretnije metodološke principe kojima se Ivan služio.

a) Opći principi

Ivan veoma mnogo inzistira na *duhovnom osobnom životu* koji mora gajiti svaki radnik, svaki apostol, jer bez toga odgojni katolički rad ne postiže one plodove koje bi trebao. Da je Ivan sam vodio duboki duhovni život, to nije potrebno naglašavati. Zato je možda i nesvjesno u članku »Sricanje podmlatka«, koji se smatra sintezom njegove apostolske metodologije, ocrtao sebe i svoj način odgojnog rada. U njemu između ostalog veli: »Temelj našega apostolskog rada i uspjeha leži, prema tome, u nama samima, u našem odnosu k Isusu, koji u nama mora da živi.«⁴ I odmah dalje nabraja sredstva koja apostol treba da

³ I. MERZ, »Prava ljubav k domovini«. *Kalendar Srca Isusova i Marijina* 1929, str. 123.

⁴ I. MERZ, »Stjecanje podmlatka«, *Luč* 1–2 (1923) 14–15.

upotrebljava i da ih se pridržava u osobnoj izgradnji: dnevna jutarnja meditacija, često prisustvovanje sv. misi i primanje sakramenata, dnevno ispitivanje savjesti i dnevno čitanje duhovnog štiva. I nabrojivši to, Ivan nastavlja: »Čimmo li to, to će Isus u nama sve više i jače živjeti, razumjet ćemo bolje smisao života i ekonomiju spasa i uvidjet ćemo s kojom ljubavlju naša Ljubav — Isus — ljubi svaku pojedinu ljudsku dušu.«³⁵

Usko povezano s gornjim jest Ivanovo nastojanje da se apostol-odgojitelj što više uključi u *liturgiju* i da iz nje crpi nadahnuća za svoj rad. Naziva liturgiju pedagogijom. U svom članku »Duhovna obnova po liturgiji« piše:

»Na temelju liturgije svaka se pojedina duša odgaja. Može se reći da je liturgija pedagogija u pravom smislu riječi, jer pomoću nje vjernik u svojoj duši proživljava sve faze vječnog Kristova života.«³⁶

Načela *Katoličke Akcije* jesu integralni dio njegove apostolske metodologije. Ali treba naglasiti da nije Katolička Akcija kao takva privukla Ivanov interes, nego jer ju je Crkva u onom povijesnom momentu posebno preporučila i započela, a za Ivana, kako smo već vidjeli, riječ Crkve bila je svetinja i zato joj se u sinovskoj odanosti odmah odaziva i provodi u djelo što ona traži. U tom smislu su razumljivi njegovi brojni članci o Katoličkoj Akciji, kao i njegova sistematska brošura, u kojoj je detaljno prikazao narav, definiciju, cilj i sredstva Katoličke Akcije.

b) Neki konkretniji principi apostolsko-odgojnog rada

U svome članku »Stjecanje podmlatka«,³⁷ koji je zapravo bio njegov predavanje, održano na tečaju kat. omladinske organizacije »Lige«, Ivan je do u tančine razradio metodologiju apostolskog rada koje treba da se pridržavaju oni koji rade u direktnom apostolatu. Definirajući apostolat kao rad na spašavanju duša, Ivan daje najprije načela za onoga koji apostolski radi kako da sam sebe izgradi i spasi svoju dušu, što smo već prije naveli. Opisuje potom kakav mora biti prema protivnicima, od kojih se ne smijemo separirati, nego im ići ususret, ali ne skrivajući svoj duhovni život i njegove vrijednosti, koje treba da protivnika potaknu na razmišljanje. S druge strane upozorava da se pravo prijateljstvo ne može gajiti s ljudima protivnog mišljenja jer se ono gradi najprije na vjeri u iste vječne istine. Svaki mladić koji želi apostolski djelovati treba da ima na umu da je »on apostol među njima, reprezentant Isusa Krista, o kojemu on daje svjedočanstvo«.³⁸ Pri koncu Ivan inzistira da članovi organizacije međusobno moraju gajiti pravo

35 Ibidem.

36 I. MERZ, »Duhovna obnova po liturgiji«, *Luč* 1 (1924) 17.

37 I. MERZ, »Stjecanje podmlatka«, *Luč* 1–2 (1923) 14–16.

38 Isto, str. 16.

prijateljstvo, i to kršćansko »koje je rezultat istih ideala i koje traje vječno jer jer su im ideali vječni.«.*

Ivan se mnogo bavio problemom *katoličkog tiska*, koji je smatrao važnim sredstvom u širenju istine i kršćanske nauke. Kako je poznato, sam je mnogo pisao i publicirao, a zanimao se za osnivanje katoličkog dnevnika, za koji je čak sastavio i pravila koja traže visoku duhovnu formaciju od budućih urednika."

Koliko god je Ivan tražio apostolsku angažiranost od svojih odgajnika, opet se vodio načelom razboritosti, pa je tako tražio da mladi članovi katoličke organizacije tek 10% svoga slobodnog vremena posvećuju direktnom apostolatu, a ostalih 90% da posvete vlastitoj intelektualnoj formaciji i odgoju srca, da bi kasnije bili što sposobniji apostolski djelovati.^

Ivan je svjestan kako veliku vrijednost ima *trpljenje* za apostolat. Zato dušama koje trpe sugerira da to prikazuju Bogu za uspjeh raznih apostolskih pothvata. Posebno značajno u tom smislu jest pismo njegovu bolesnom prijatelju inž. Draganu Maroševiću, u kojem mu između ostalog piše:

»Jesi li ikada na to pomišljao da ti trpiš za naš pokret (katolički — primj. pisca)? Jesi li svoje muke prikazao G. Kristu za pokret? Katolicizam se neće širiti u nas ako ne bude bilo Radnika, Molitelja i Patnika. To je jedan zakon u širenju Kraljevstva Božjega na zemlji . . . Zadnji tip je svakako vrhunac-imitacija potpune Žrtve Spasiteljeve na Križu.««

Ivan ne zanemaruje ni *pedagogiju primjera* u svome odgojnom radu. Čim naiđe na kakav lijepi primjer kršćanskog života, napose među mladeži, ne kasni da ga saopći drugima, napose putem tiska. Tako objavljuje kratak životopis sv. Ivane od Arka, koju postavlja za uzor hrvatskim Orlicama. Piše članak o uzornom životu francuskog studenta Pierra Poyeta. Nakon smrti svoga prijatelja inž. Dragana Maroševića piše o njemu nekrolog, ističući njegove kršćanske vrline.*^

I na koncu spomenimo da Ivan nije propuštao niti jedan susret s mladuna a da nije i svjesno potaknuo sugovornika na dobro, na pobožan život, na molitvu, na sv. sakramente. Tako njegov prijatelj D. 2. navodi izjavu jednog svećenika »da s Merzom čovjek ne može započeti razgovor o najindiferentnijoj stvari a da on za pet minuta ne skrene stvar na

39 Isto, Str. 16.

40 Usp.: I. MERZ, *Put k Suncu*, str. 139—142.

41 Usp.: I. MERZ, *Pismo Protulipcu*, br. 6, Arhiv FC.

42 Usp. I. MERZ, *Pismo ing. D. Maroševiću*, u *Put k Suncu*, str. 90.

4^ I. MERZ, »Pok. Ing. Dragan Marošević«, *Vjesnik Marijinih kongregacija* 5 (1927) 71.

religiozno-teološko ili socijalno-crkveno područje«.** Mirko Cerovac, koji je za Merčeva života bio još dječak, opisuje u »Nedjelji« svoja tri susreta s Merzom, koji su uvijek završili s »propovijedu«, tj. poticanjem na dobro. I završava svoj članak riječima: »Pa što je on drugo i bio, ne samo nama Orlovima, nego i čitavom hrvatskom narodu nego propovjednik, misionar? Zar nije on bio najveći učitelj, koji je živio među nama?«*^

Zaključak

Kad se uspoređuje djelo Ivana Merza na području katoličkog religioznog odgoja s onim zahtjevima koje danas traži vjerski odgoj, onda ne možemo ne vidjeti koliko njegova odgojna ostvarenja i načela imaju aktualnost i u naše vrijeme.

Današnji vjerski odgoj ili katehizacija nije nipošto samo intelektualno prenošenje vjerskog znanja, nego se ima u vidu cijeli čovjek, njegov um i srce, njegovo ponašanje u svakidašnjem životu. Današnji vjerski odgoj mora biti kristocentričan, eklezijalan, da se odvija u klimi religioznog iskustva. Treba poticati na obraćenje, uvoditi u život Crkve, razvijati cjelokupnu osobnost odgajnika kroz pluralizam različitih odgojnih forma. Kad se u svjetlu tih zahtjeva promatra odgojni rad Ivana Merza među hrvatskom mladeži, lako se može uočiti koliko podudarnosti ima između njegovih ideja i ostvarenja s onim što se danas očekuje od svakoga tko radi na polju katoličkog odgoja. I zato njegovo djelo ne samo da je suvremeno i danas nego bi trebalo služiti kao uzor i poticaj svima koji rade na području katoličkog vjerskog odgoja.

PRINCIPLES AND METHODS OF IVAN MERZ'S EDUCATIONAL WORK

Summary

The apostolic work of Ivan Merz was carried out according to a definite plan. The slogan Ivan gave to the Association of Croatian Eagles: »Sacrifice, Eucharist, Apostolate* contained the program of his lay apostolate. We can differentiate aims, substance, and methods in his work.

Ivan recognizes four aims to his apostolate. The main goal, to which everything is directed, has supernatural, eschatological values. The other three are only partial goals, steps leading to the main one: unity with the Church,

* D. ZANKO, »0 Božjem čovjeku«. *Nedjelja* 21 (1929) 4.

* MIRKO C, »Tri susretaja s dr. I. Merzom«, *Nedjelja* 38 (1937) 4-5.

achievement of human and christian maturity and an orientation towards apostolic engagement. His apostolic activity could be divided into two parts: theological-ecclesiastic (Christ in the Eucharist, liturgy, the Church and its teaching, Mary) and the field of christian moralism, everything concerning the formation of christian personality of young people. As for his methods, Ivan accepted and consistently employed in practice everything that the Church recommended: a personal spiritual life, liturgy and the Catholic Action.

If we compare Ivan Merz's work in the field of religious education with the present requirement in the same field (Christocentricity, ecclesiasticism, an orientation to metanoia and formation of full christian personality), it can be concluded that even today the educational work of Ivan Merz would be up to date, for it would satisfy the requirements for religious education at the present time.